

Fredelig sameksistens - en utfordring

Taler

Halvard Lange

Dato

6 desember 1960

Omstendigheter

Foredrag i Polyteknisk Forening

1 "De hendinger som har funnet sted i det siste tiår ville i forrige århundre ha
trengt årtusener." Denne uttalelsen er blitt tillagt en distré professor. På
bakgrunn av den utvikling som har foregått i verden i årene etter krigen, er den
ikke desto mindre et treffende paradoks.

5

Verdensriker som det har tatt mange hundre år å bygge opp, er i løpet av disse
15 årene blitt avviklet eller er gått i opplosning. Nasjoner som i flere slektsledd
har stått i et uforsonlig motsetningsforhold til hverandre, er i løpet av noen få år
blitt allierte, mens tidligere allierte bruker et truende maktspråk overfor
10 hverandre.

I samme tidsrom har Europa for godt mistet sin dominerende stilling i verden. I
stedet for den gamle europeiske likevektspolitik, er trådt en
verdensomspennende maktbalanse, bygget opp omkring de to nye
15 overstormakter, De Forente Stater og Sovjetsamveldet. Motsetningsforholdet
mellom de to maktblokker bunner nok fortsatt i nasjonale interesser. Men
motsatte syn på det enkelte menneskes verd og plass i samfunnet og på
spørsmålet om hvordan samfunnet bør organiseres og styres, spiller snart like
stor rolle.

20

Årsaken til at spenningen mellom disse to maktgrupperingene er så sterk og til
at Norge har tatt parti i denne striden, er at den ene av blokkene - den
kommunistisk dominerte del av verden - åpent tar sikte på å utvide sitt
maktområde.

25

I tillegg til denne konflikt mellom Øst og Vest, har vi også fått det vi kan kalle et
Nord-Syd-problem. Forholdet mellom de rike, industrialiserte land i Nord-

Amerika og i Europa og de fattige, økonomisk underutviklede land i Asia,
30 Afrika og Sør-Amerika, spiller for hvert år som går større rolle i verdenspolitikken. Den utvikling som har funnet sted i disse verdensdeler etter krigen, er intet mindre enn en revolusjon. Dels etter blodig strid, dels i fredelige former er land med nesten 1000 millioner innbyggere i tidligere koloniområder blitt politisk selvstendige.

35

Disse mange nye stater løper i dag om kapp med tiden for å komme ut av sin tekniske og økonomiske tilbakeliegenhet. Utfallet av dette kappløpet vil få avgjørende betydning for oss alle.

40 En vesentlig årsak til den raske takt i hendingsforløpet i etterkrigsårene har vært den moderne vitenskap og teknikk. I løpet av disse 15 årene har de tekniske framskritt foregått med en slik hastighet og i et slikt omfang at de har sprengt politiske og sosiale mønstre som er vokset fram gjennom århundrer og har gjort konvensjonell utenrikspolitisk tenkning avleggs. Utviklingen av samferdsels- og
45 telekommunikasjonsmidlene har gjort verden mindre. Ingen politisk hending, hvor den enn måtte utspilles - er i dag uten betydning for andre land.

Samtidig har de vitenskapelige oppdagelser og tekniske oppfinnelser åpnet muligheter for å fjerne mange av de hindringer som hittil har stått i veien for en
50 jevn velstandsøkning for alle mennesker. Den kjernefysiske forskning har åpnet nye energikilder, automasjonen skaper helt nye forutsetninger for større produksjon, moderne ernæringsvitenskap ser fram til den dag da sult og hungersnød hører fortiden til. Disse nyvinninger som etter hvert blir kjent gjennom de moderne kommunikasjonsmidler, har gjort dypt inntrykk i
55 utviklingslandene. Der har de skapt forutsetninger for "de stigende forventningers revolusjon" - erkjennelsen av at den fattigdom, sykdom og nød som i dag er de flestes lodd, ikke skyldes en uforanderlig skjebne, men at et tryggere og rikere liv for alle er innen rekkevidde.

60 Vårt slektsledd har derfor hittil uanede muligheter for å skape bedre samfunnsforhold - høyere levestandard, mer trygghet og rikere menneskelig utfoldelse. Men samtidig må vi se i øynene at de nye virkemidler vitenskapen har stilt til rådighet, kan vendes til forbannelse og at den situasjon vi befinner oss i, inneholder farer som de færreste av oss kan overskue.

65

Den vitenskap som har frigjort atomkraften, har også gjort atombomben mulig.

Det utstyr som skal til for å sende et fartøy ut i verdensrommet, kan også brukes til å frakte atomladninger til et hvilket som helst sted på vår klode.

70

Mot denne bakgrunn står fredsproblemet fram som aldri før i historien med alle sine etiske, politiske og tekniske aspekter. Mot samme bakgrunn er det vi må se de nedrustningsforhandlinger som mer eller mindre kontinuerlig har vært i gang fra 1945 til i dag.

75

Alle ansvarlige statsmenn er i dag enige om at krig med kjernefysiske våpen er utjenlig som maktpolitisk virkemiddel. Begge hovedmakter rår i dag over våpen som gjør at de gjensidig kan utslette hverandre. Å utløse en storkrig i dag er derfor ensbetydende med nasjonalt selvmord. For første gang i menneskenes historie vil en krig være like farlig for statsmennene, politikerne og generalene som for den enkelte infanterist i skyttergraven.

80

Hvor paradoksalt og uhyggelig det enn lyder, hvor meget våre følelser enn gjør opprør mot det, er ikke desto mindre denne terrorbalanse i dag en garanti for at freden kan bli bevart. Det er en både skrøpelig og ufullkommen og skrekkinngytende fredsgaranti, og vi kan ikke slå oss til ro med den. Det vet også alle de som sitter med ansvaret for folkenes skjebne. Denne felles erkjennelse kan ikke annet enn virke som et press som vi må tro vil gjøre det mulig å nå fram til reell enighet om kontrollert nedrustning, både av kjernefysiske og konvensjonelle våpen.

90

Det er i ly av terrorbalansen vi må finne fram til den politiske enighet som er forutsetningen for at vi kan skape en internasjonal ordning som kan sikre en varig fred.

95

Inntil vi er nådd fram til en slik varig freds- og sikkerhetsordning, må vi finne oss i å leve i en tilstand som hverken er krig eller fred. Det er en tilstand som vil stille store krav til oss alle og som må reise vanskelige samvittighetsspørsmål for tenkende mennesker i alle land. Det er en situasjon som framhever det dilemma vi i de vestlige demokratiske land befinner oss i: på den ene siden trusselen fra det totalitære ettpartidiktatur - representert ved den internasjonale kommunistiske bevegelsen som truer med å ødelegge det som for oss er sentrale menneskelige verdier, på den andre siden den altomfattende ødeleggelse og det kollektive selvmord som en atomkrig vil bety.

100

105

Enklest med seg selv har de det som i den grad er behersket av angsten for den ene faren at de er blinde for den andre. Men de fleste av oss vil så langt råd er verge oss mot begge. Og hos mange skaper det alvorlige indre konflikter at de
110 midler vi ser oss nødt til å bruke for å avverge trusselen mot de sentrale menneskelige frihetsrettigheter samtidig, slik som stillingen er i dag, bidrar til å øke angsten for atomkrigens massedød.

Den protestkampanje mot atomvåpen som i de siste ukene er satt i gang i
115 Norge, er et utslag av nettopp denne konfliktsituasjon. Protest mot atomvåpnene er blitt en samvittighetssak for mange. Men hvor meget jeg enn respekterer de etiske betraktninger og forstår de følelser som ligger til grunn for kampanjen, er jeg overbevist om at et forbud bare mot kjernefysiske våpen ikke vil løse problemet.

120 Motsetningene mellom de vestlige demokratier og de kommuniststyrte statene går så dypt, og den gjensidige mistilliten er så stor, at et internasjonalt kontrollert forbud mot kjernefysiske våpen vanskelig lar seg sette i verk. For det første kan vi i dag ikke teknisk kontrollere om alle lager av kjernefysiske våpen
125 blir ødelagt. Men selv om vi skulle finne fram til metoder som gjør dette mulig, kan vi ikke slette ut vitenskapsmennenes kjennskap til produksjon av atomvåpen. Den risiko vi da vil stå overfor, er at en stat som ikke viker tilbake for å bruke alle midler for å gjennomføre sin politikk, vil kunne stille verden overfor en ny atomtrussel.

130 Endelig skal vi ikke se bort fra at den kjernefysiske terrorbalanse i dag virker som en effektiv hindring mot at noen stat prøver å løse konfliktene gjennom krig. Et forbud mot kjernefysiske våpen alene ville endre styrkeforholdet mellom Øst og Vest så radikalt at det kunne bety en fristelse for totalitære maktpolitikere. Og
135 det er ingen grunn til å tro at en ny verdenskrig - utkjempet med konvensjonelle våpen - vil koste menneskene mindre ofre enn den andre verdenskrigen gjorde.

De problemer vi står overfor i dag, lar seg ikke løse gjennom en moralsk fordømmelse av Vestens kjernefysiske gjengjeldelsesstyrke. En ensidig vestlig
140 atomnedrustning vil tvert om kunne utløse den atomkrig vi alle søker å unngå. Det vi må arbeide for, er kontrollert nedrustning av både de kjernefysiske og de konvensjonelle våpen. Det rår i dag enighet mellom Sovjetsamveldet og de vestlige demokratier om at dette må være målet og om at det under en kommende nedrustningsprosess må sørges for at maktbalansen ikke på noe

tidspunkt blir forrykket.

Jeg vil gjerne få si noen ord i denne forbindelse om vår egen holdning til spørsmålet om å utstyre norske militære styrker med atomvåpen. Jeg har sagt det
150 tidligere, senest fra Stortingets talerstol under utenriksdebatten i slutten av oktober 1960, og jeg vil også gjerne si det her: Regjeringen har ingen planer om å innføre slike våpen i det norske forsvar. Vi er klar over at dette rent militært sett betyr en vesentlig svekkelse av vårt forsvar. Vi er også klar over at dette standpunkt er en belastning i forholdet til de av våre allierte som har tatt imot
155 slike våpen og som er traktatforpliktet til å komme oss til unnsetning hvis vi blir angrepet. Når vi trass i alt har tatt, og fortsatt holder på dette standpunkt, er det ut fra en samlet forsvars- og utenrikspolitisk vurdering hvor bl.a. hensynet til vårt naboforhold til Sovjetsamveldet og til våre skandinaviske naboland har vært medbestemmende faktorer.

160

Jeg vil i denne forbindelse gjerne understreke, at standpunktet er et resultat av en samlet vurdering - en vurdering som den norske Regjering til stadighet må foreta på bakgrunn av den internasjonale situasjon vi står overfor til enhver tid.

165 Selv om vårt standpunkt er at vi ikke ønsker atomvåpen i det norske forsvar og selv om alt vårt utenrikspolitiske arbeid tar sikte på å unngå at vi kommer i en situasjon som vil kunne gjøre en endring på dette området aktuell, må Regjeringen i samråd med Stortinget til enhver tid stå fritt når det gjelder å vurdere om vår forsvarspolitik i tilstrekkelig grad tar vare på landets
170 sikkerhetsbehov.

På samme måte vil Regjeringen vurdere spørsmålet om en videre utbygging av atomforsvaret i NATO når det måtte bli lagt fram konkrete forslag om dette. Vi kan vente at den amerikanske regjering vil legge fram sine synspunkter og
175 mulige forslag til drøfting på det statsrådsmøte som skal holdes i Paris i denne måned.

Ennå har ingen konkrete planer vært lagt fram for Regjeringen, og det er derfor for tidlig å si noe om hvordan vi på norsk side vil stille oss i denne sak.

180

Den uklarhet som har hersket omkring dette spørsmål i de siste ukene på grunn av forlydender i pressen om NATO som "den fjerde atommakt", kan ha gitt det inntrykk at vi i dag står overfor en drastisk endring i NATOs forsvarssystem.

185 Det er neppe tilfellet. Jeg minner om at de prinsipielle vedtak om bruk av
kjernefysiske våpen i NATOforsvaret ble gjort allerede i 1954 og 1957. Jeg
minner videre om at under amerikansk lovgivning må amerikansk produserte
kjernefysiske våpen stå under fysisk og politisk kontroll av amerikanske
myndigheter. Det er til i dag ikke fremmet forslag om endringer i denne
190 lovgivning.

Det ser derfor i alle fall foreløpig ikke ut til at de tanker som man arbeider med
på amerikansk side om å stille ubåter utstyrt med polaris-raketter til rådighet for
NATOforsvaret og om å sette opp en liten luftbåret utrykningsstyrke utstyrt
195 med taktiske atomvåpen, innebærer noe vesentlig mer enn den videre praktiske
gjennomføring av tidligere prinsippvedtak.

Det er terrorbalansen og de kjernefysiske våpens evne til total ødeleggelse som
har fått sovjetlederne til å revidere læren om at krig er uunngåelig. Selv om
200 Sovjetsamveldet etter deres mening nok ville gå ut også av en atomkrig som
seierherre, vil ofrene være for store. Dessuten har det foregått ikke så få
endringer i verden siden Lenin satte fram sin tese om krigens uunngåelighet for
over 40 år siden. På grunn av den kommuniststyrte verdens stadig voksende
styrke vil imperialistene ikke våge å slippe løs den siste desperate krig.
205 Kommunismen vil derfor kunne seire uten krig.

Vi vet at dette er en oppfatning som ikke deles helt og fullt av makthaverne i
China, og at dette - sløret til av fraseologi og teoretiske spissfindigheter - er
kjernen i den pågående ideologiske strid mellom de russiske og de kinesiske
210 kommunistledere. Forskjellige uttalelser fra kinesisk side tyder på at de går ut fra
at en kommende krig vil føre til den kapitalistiske verdens undergang, mens
kommunismen vil reise seg som fugl Phonix av asken. I ethvert fall vil det
overleve et tilstrekkelig antall kinesere til å gjennomføre verdensrevolusjonen.

215 Det er få ting som har skapt større forhåpninger i Vest enn proklameringen av
tesen om fredelig sameksistens, og det er vårt håp at også kineserne vil bøye seg
for det sovjetiske syn. Hvis den er ærlig ment, vil denne tesen bety at konflikten
mellom den kommuniststyrte del av verden og de frie land - mellom den
kommunistiske ideologi, og de demokratiske ideene - vil bli utkjempet med
220 andre midler enn krig. Jeg er overbevist om at vi i Vest har langt bedre
forutsetninger for å hevde oss i en kappestrid med fredelige midler enn i et
militært oppgjør.

225 For å kunne møte den nye utfordringen, må vi forstå hva kommunistene legger i ordene "fredelig sameksistens". Det betyr ikke at kommunistene er innstilt på å samarbeide med Vesten. Heller ikke innebærer det at de vil akseptere status quo i den del av verden de ikke har fysisk kontroll over. Den sovjetiske fortolkning av fredelig sameksistens forutsetter at maktkampen går sin gang med alle andre
230 midler enn åpen krig. Økonomisk kappestrid, politisk og økonomisk press, kamp om de uforpliktete lands gunst og støtte, infiltrasjon og undergravningsvirksomhet er alt sammen fenomener vi må regne med i en periode av proklamert fredelig sameksistens.

235 De kommunistiske ledere legger ikke skjul på sin overbevisning om at den historiske utviklingsprosess som etter deres mening nå er i gang, vil føre til uavvendelig seier for kommunismen. Ikke desto mindre er dette en prosess de føler seg kallet til å fremme av alle krefter og med alle de midler de rår over.

240 Til grunn for kommunistledernes stadig økende selvsikkerhet når det gjelder utsiktene for verdenskommunismens endelige seier, ligger deres vurdering av utviklingen slik den har funnet sted og som de venter den vil finne sted

- innenfor kommunistverdenen selv,

245

- innenfor det de kaller den kapitalistiske verden, og endelig

- i samband med avviklingen av kolonistytet.

250 I en artikkel i "Foreign Affairs" i oktober 1959 skrev Khrustsjov med stolthet at ved den annen verdenskrigs utbrudd var Sovjetsamveldet det eneste sosialistiske land i verden med bare 17 % av jordens territorium, 3 % av befolkningen og 1/10 av verdensproduksjonen. I dag dekker de sosialistiske land ifølge artikkelen en fjerdedel av jordens overflate med 1/3 av befolkningen og ¹/3 av
255 verdensproduksjonen.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at den sterke økonomiske vekst i Sovjetsamveldet er et av de viktigste trekk ved utviklingen i etterkrigstiden. Amerikanske forskere regner med at Sovjetsamveldet i løpet av noen år vil ha
260 innhentet De Forente Stater på en rekke viktige produksjonsområder. Denne sterke økonomiske vekst har bl.a. styrket Sovjetsamveldets muligheter for å

bruke økonomiske og handelspolitiske virkemidler i sin kamp om verdensherredømet.

265

Samtidig har denne vekst gjort det mulig for Sovjetsamveldet å øke sin militære styrke i vesentlig grad. Sovjetsamveldets økende militære, politiske og økonomiske makt har allerede nå gitt seg utslag i krav om medbestemmelsesrett i deler av verden som tidligere har hørt under vestlige makters interesseområder.

270

Utviklingen i Kongo, situasjonen på Cuba og Khrustsjovs opptreden under FNs hovedforsamling er alt sammen uttrykk for denne tendens.

Mot denne klippefaste tro på deres eget systems overlegenhet står

kommunistledernes oppfatning av kapitalismen som et system dømt til

275

undergang - eller som en utslitt "merr" for å sitere et av Khrustsjovs mange fargerike uttrykk. Ved å spille på nasjonalistiske og pasifistiske strømninger i de vestlige land og ved å utnytte de økonomiske motsetninger dem imellom, regner kommunistene med å påskynde den oppløsningsprosess som etter deres oppfatning er i gang i den vestlige verden. Ut fra dette syn er det derfor viktigere for dem å legge vansker i veien for et europeisk samarbeid enn å basere sin politikk på det såkalte proletariatet i de vestlige land.

280

Men det er i relasjon til utviklingslandene at de kommunistiske lederne nærer de sterkeste forhåpninger og venter de største resultater i de kommende år. Dette kommer til uttrykk både i kommunistisk teori og i den praktiske politikk de kommuniststyrte land fører overfor utviklingslandene.

285

I denne kamp for innflytelse i de tidligere koloniland regner sovjetlederne med å ha en solid utgangsposisjon. De har alltid støttet de nasjonale

290

frigjøringsbevegelser i deres kamp mot de vestlige koloniherrer. De rår over et effektivt propaganda-apparat samtidig som deres handelspolitikk er underordnet den større politiske målsetting. Endelig kan de trøste seg til eksemplets makt - den kjensgjerning nemlig at Sovjetsamveldet på kort tid og ved egne midler har utviklet seg fra et tilbakeliggende jordbrukssamfunn til en moderne industristat.

295

Dette er den utfordring som den fredelige sameksistens stiller Vestens land overfor: Sovjetsamveldets og etter hvert også Chinas økende politiske og militære styrke, kommunistenes forsøk på å legge vansker i veien for

300

samarbeidet mellom de demokratiske land og sist, men ikke minst, deres bevisste

politikk for å utnytte til egen maktpolitisk fordel den situasjon som er oppstått gjennom utviklingen av kolonisystemet.

305 Det er ingen av oss som kan si at vi ikke er blitt gjort oppmerksom på dette. Dertil har kommunistlederne for høyt og for ofte gitt sine hensikter til kjenne. Det er all grunn for oss til å ta denne utfordring alvorlig.

310 Hva er det så vi i de vestlige land kan og bør gjøre? Først og fremst må vi ikke la oss hypnotisere av trusselen og la den dominere all vår tenkning. Angst lammer evnen til rasjonell tenkning; en blott og bar antikommunistisk holdning vil true verdier vi er satt til å forsvare.

315 Det vi må gjøre, er å møte den kommunistiske utfordring med fantasi, vågemot og innsatsvilje, - vel vitende at mange av de problemer vi står overfor, er det bare tiden selv som kan løse.

320 Når det gjelder forholdet til Sovjetsamveldet, er det all grunn for oss til å anerkjenne den sterke økonomiske vekst som der har funnet sted og det veldige arbeid som ligger bak den. I den utstrekning denne velstandsøkning fører til høyere levestandard for det russiske folk, kan vi bare glede oss. Vi må også kunne håpe at den økende selvtillit hos russerne som denne utviklingen har ført med seg, etter hvert vil bidra til å fjerne noe av den mistenksomhet som hittil har vært og fortsatt er slik en hindring i Sovjetsamveldets samkvem med
325 omverdenen.

330 Heller ikke har Vestens land noen grunn til å glede seg over den aktuelle ideologiske og politiske strid mellom Sovjetsamveldet og China. Slik som situasjonen er i dag, er det ingen tvil om at Sovjetsamveldet som det høyere utviklede land øver en modererende innflytelse på China i verdensfredens interesse.

335 Gjennom forhandlinger må Vesten søke å overvinne mistenksomheten hos sovjetlederne og bidra til å skape den politiske vilje som er nødvendig for å komme fram til enighet om de mange stridsspørsmål som i dag deler verden. Det er en lang og møysommelig vei å gå, men det er den eneste mulige.

De vestlige land må derfor nytte enhver forhandlingskontakt som byr seg. Til tross for de dårlige erfaringer med det planlagte toppmøte i mai 1959, kan det

tenkes at et nytt og bedre forberedt toppmøte vil kunne danne innledningen til en ny forhandlingsfase.

345 Det en da må ta sikte på, er å finne fram til områder hvor Øst og Vest har sammenfallende interesser, og hvor en i første omgang må kunne nå fram til enighet om mer begrensede løsninger som igjen på lengre sikt vil kunne fjerne noe av den gjensidige mistillit.

350 Et slikt felt er nedrustningen. Jeg tror neppe at det i dag er mulig i første omgang å nå fram til enighet om en generell og altomfattende nedrustningsplan. Dertil er motsetningene for dype og mistroen for stor. Men på et eller annet felt innenfor dette problemkompleks må det være mulig å gjøre en begynnelse.

355 I denne forbindelse er det fortsatt grunn til å stille forventninger til de forhandlinger som har pågått gjennom 2 år i Genève om en kontrollert stans i prøvene med kjernefysiske våpen. Her er et begrenset felt hvor de tre forhandlende parter - De Forente Stater, Sovjetsamveldet og Storbritannia - synes å ha en felles interesse av å nå fram til enighet. En avtale om prøvestans vil
360 gjøre det vanskeligere for nye land å utvikle sine egne kjernefysiske våpen, samtidig som de erfaringer en vil høste med hensyn til selv et begrenset internasjonalt kontrollsystem, vil være av den største betydning for det videre nedrustningsarbeid.

365 Det er ikke mulig her å komme nærmere inn på det omfattende og innfløkte nedrustningsspørsmål. I stedet vil jeg si noen ord om betydningen av kontakter og økt samkvem med landene i sovjetblokken. Det er foregått betydelige endringer i Sovjetsamfunnet siden Stalin døde. Vi har sett mange tegn på en liberalisering og en oppmyking av samfunnsforholdene, selv om vi også har
370 opplevd tilbakeslag. Det er i vår interesse å skyve på denne utvikling, og jeg tror ikke vi for vår del skulle være redd for et økt samkvem med folkene bak jernteppet. I Sovjetsamveldet rykker nå en ny generasjon etter hvert inn i ledende stillinger i samfunnslivet. Det må være grunn til å tro at denne nye generasjon vil være mindre preget av ideologisk aggressivitet enn den generasjon
375 som opplevde revolusjonen og intervensjonskrigene. Denne nye generasjon har mer å tape enn den forrige, og vil kanskje med tiden oppdage at den har mange av de samme problemer og de samme interesser som den tilsvarende generasjon i Vesten.

En avgjørende forutsetning for at denne forhandlings- og kontaktlinje skal føre fram, må imidlertid være at den militære maktbalanse ikke forskyves til fordel for Sovjetsamveldet. Dette vil kreve fortsatte offer av våre folk, men vi må ikke sette oss i den situasjon at en militær løsning av konflikten vil fortone seg som rasjonell for de kommunistiske ledere.

Når det gjelder Vestens forhold til utviklingslandene, tror jeg vi gjør klokt i å regne med at de i lang tid framover vil stille seg kritisk til oss. Men samtidig ser vi at den kommunistiske ideologi som sådan - trass i kommunistledernes store forventninger og store innsats - ikke har gjort vesentlig framgang i utviklingslandene. Årsaken til dette er utvilsomt det motsetningsforhold som består mellom de nasjonalistiske ledere i disse land som vil bygge opp uavhengige og sterke stater og kommunistenes krav om innordning under Moskvas eller Pekings ledelse. De tidligere kolonifolkene ønsker ikke å bytte ut den gamle imperialismen med en ny.

Dette betyr imidlertid ikke at den kommunistiske trussel mot utviklingslandene ikke er reell. Den kup- og hersketeknikk som kommunistene har utviklet til noe bortimot fullkommenhet, gjør det mulig for dem å ta og å beholde makten i et land ved hjelp av et målbevisst mindretall. Dette gjelder særlig i land hvor møtet mellom den gamle og den nye tid fører til oppløsning av de gamle samfunn, og hvor det er behov for en sterk sentraltmakt.

Vår oppgave er å vise utviklingslandene at det finnes andre former for statlig organisasjon som både kan skape grunnlaget for økonomisk vekst og holde åpen muligheten for en demokratisk utvikling. Vi må hjelpe utviklingslandene til å skaffe seg den indre stabilitet som er en forutsetning for at de skal kunne stå imot press utenfra og undergraving innenfra.

Dette vil kreve store økonomiske offer av oss i tiden som kommer. Ikke bare vil vi måtte øke våre direkte statsbevilgninger til hjelpevirksomheten. Viktigere er at vi må være villige til å føre en handelspolitikk overfor utviklingslandene som setter dem i stand til å bygge ut sitt næringsliv. For hva hjelper det disse landene å få gaver og lån når giverlandene fører en økonomisk politikk som går på tvers av utviklingslandenes interesser? Vi må nå for alvor godta prinsippet om internasjonal arbeidsdeling og la utviklingslandene utnytte den produksjonsfordel de har i sin rikelige tilgang på billig arbeidskraft. Det vil kreve

420 en omlegging av produksjonsstrukturen i våre egne lands næringsliv - en omstilling som vil komme til å kreve offer av oss i form av kapitalinnsats som i kroner og ører langt vil overstige det vi til i dag har regnet med å yte i direkte hjelp til utviklingslandene.

425 Forutsetningen for at Vestens politikk skal ha den virkning vi ønsker overfor utviklingslandene, er at vi ikke blander oss inn i deres indre forhold og deres utenrikspolitikk. Det dreier seg her om folk som er seg sin nyvunne nasjonale selvstendighet meget bevisst. For at vi skal overvinne deres mistillit til de vestlige land, må vi ikke knytte politiske vilkår til den hjelp som blir gitt. Vi må også respektere disse lands ønske om å forbli nøytrale i konflikten mellom Øst og
430 Vest. Det vil derfor være en avgjort fordel om mest mulig av hjelpevirksomheten blir administrert gjennom multilaterale organisasjoner, fortrinnsvis gjennom de Forente Nasjoner. Dette vil også ha gunstige psykologiske virkninger på mottakerlandene.

435 Hvor viktig den framtidige utvikling i de tidligere koloniområder enn vil være for vår egen plass i verden, må vi imidlertid vokte oss for å la den nåværende Øst-Vest-konflikt dominere vårt forhold til utviklingslandene. For her er det ikke bare et spørsmål om politikk og maktbalanse, det gjelder mennesker som i dag lider nød. For som Willy Brandt nylig formulerte det i en tale: "Ingen av oss
440 er rike, så lenge det finnes barn som ser på et måltid mat som luksus."

Forutsetningen for å kunne demme opp for kommunistisk ekspansjon og for å kunne føre reelle forhandlinger med Østblokkens ledere, må være at vi i de vestlige land både er enige om hvilket mål vi setter oss og om de midler vi vil
445 bruke. Den høye grad av samarbeidsvilje som er til stede i Vesten, har vært et av de gledeligste tegn i etterkrigstiden. Gjennom NATO er det blitt opprettet et effektivt fellesforsvar. Den økonomiske samarbeidsorganisasjonen OEEC har bidratt til å fjerne mange av de handelspolitiske motsetninger i Europa, og mer enn noe annet lagt forholdene til rette for et høyt utviklet økonomisk
450 samarbeid. Den nye organisasjon OECD - vil bli mer tilpasset de oppgaver som nå ligger foran oss og vil kunne bety innledningen til et omfattende økonomisk samarbeid mellom landene på begge sider av Atlanterhavet.

Den politiske samarbeidsvilje må styrkes ytterligere og vi må i enda høyere grad
455 enn hittil være innstilt på å trekke sammen. Vi vil alltid måtte regne med en viss grad av interesse-motsetninger og uenighet mellom de forskjellige vestlige land.

Det er en del av vårt system. Fare på ferde er det bare når den grunnleggende enighet blir truet. Konflikten mellom "de seks" og "de sju" vil kunne bli en slik trussel mot denne nødvendige enighet, hvis den politiske vilje til å finne en løsning ikke er til stede. Det samme er tilfellet når tidligere stormakter av nasjonale prestisjegrupper legger vansker i veien for samarbeidet.

Det beste svar vi kan gi på den kommunistiske utfordring, er at vi søker å realisere i vår del av verden de idealer om frihet, likevekt og menneskeverd som vi bygger vårt livssyn på. Bare ved å bygge opp politisk og økonomisk sunne samfunn vil vi kunne regne med å påvirke kommunistledernes oppfatning av Vesten. Det er ikke mulig å forutsi den framtidige utvikling innenfor sovjetblokken. Det er imidlertid grunn til å tro at hvis kommunistene over et lengre tidsrom ikke er i stand til å utvide sitt maktområde ved hjelp av militært eller politisk press, eller undergravingsvirksomhet, vil deres ledere etter hvert finne det nødvendig å tilpasse sine forventninger og sine mål til denne realitet. Inntil så er skjedd, må vi være beredt til å leve videre med denne konflikten.

Jeg pekte innledningsvis på de store endringer som har funnet sted i årene etter krigen både på det internasjonale plan og innenfor de enkelte samfunn - endringer som i stor utstrekning skyldes den moderne vitenskap og teknikk. Det er all grunn til å gå ut fra at vi i årene framover må regne med en enda større utviklingshastighet. Hvis vi i Vestens land i denne situasjon klamrer oss til et illusorisk status quo, vil vi være håpløst fortap. Bare hvis vi har evne både til å tilpasse oss de stadige endringer og til konstruktiv og kontinuerlig nytenkning, vil vi kunne hevde vår plass i verden.

Kilde

Samtiden. Tidsskrift for politikk, litteratur og samfunnsspørsmål (1961)

Emner

Foredrag, Utenrikspolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/fredelig-sameksistens-en-utfordring>